

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д.
УШИНСЬКОГО»**

Кафедра теорії та методики практичної психології

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ, ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА»**

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю
053 Психологія*

УДК 159.9

Затверджено рішенням Вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол №13 від 24.04. 2025 року).

Укладач:

Лазоренко Т. М., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики практичної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса).

Рецензенти:

Головська І. Г., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики практичної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса).

Хмель Н.Д., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри кіберпсихології та реабілітації Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку (м. Одеса).

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологічна експертиза» / Лазоренко Т. М. Одеса: Університет Ушинського, 2025. 30 с.

Методичні рекомендації складено відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 09.07.2018 року № 1/9-434 «Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення» і містять опис навчальної дисципліни, загальні положення, плани проведення та зміст практичних занять і самостійної роботи здобувачів вищої освіти, рекомендації до виконання окремих видів самостійної роботи, критерії оцінювання, тематику індивідуального навчально-дослідного завдання та методичні рекомендації щодо їх виконання, екзаменаційні питання та список рекомендованих джерел.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ.....	8
2.1. Теми практичних занять.....	8
2.2. Теми лабораторних занять.....	9
2.3. Технологічна карта дисципліни.....	10
РОЗДІЛ 3. САМОСТІЙНА РОБОТА З ДИСЦИПЛІНИ.....	14
3.1. Загальні рекомендації щодо самостійного опрацювання питань з дисципліни психологічна експертиза.....	14
3.2. Питання до самостійної роботи.....	17
3.3. Індивідуальні навчально - дослідні завдання	19
РОЗДІЛ 4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ.....	21
4.1. Питання для самоконтролю	27
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА.....	29

ПЕРЕДМОВА

Стратегічний розвиток нашої держави зумовлює суттєві перетворення в усіх сферах суспільства, зокрема й в галузі освіти. Нинішні пріоритети державної політики в галузі освіти, зокрема психологічної, орієнтують здобувачів вищої освіти на підготовку фахівців з високим інтелектуальним потенціалом, розвинутими фаховими компетенціями, здатними до самореалізації і саморозвитку.

Метою розроблених методичних вказівок до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з курсу «Психологічна експертиза» є поглиблене вивчення теоретичного матеріалу дисципліни, уявлень про сутність та методи експертної роботи та практичне оволодіння вміннями й навичками проведення психологічної експертизи в різних галузях життєдіяльності людини. Методичні вказівки містять завдання практичних робіт для студентів з дисципліни «Психологічна експертиза» відповідно до навчальної програми. Організація роботи студентів передбачає ведення глосарія психологічних термінів з кожної теми, підготовку відповідей на контрольні запитання та завдання, анотації наукових джерел, а також розв'язання проблемних ситуацій та творчих завдань. Питання для самоконтролю передбачають активізацію у студентів знань з попередніх тем курсу, вміння відстежувати особливості та закономірності, які зумовлюють певні вимоги щодо проведення психологічної експертизи в різних сферах професійної діяльності психолога.

Мета навчальної дисципліни – вивчення методологічних, теоретичних та методичних основ проведення психологічної експертизи.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Психологічна експертиза» здобувачі мають опанувати знання з таких навчальних дисциплін, як: «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Психодіагностика», «Клінічна психологія», «Основи психіатрії та патопсихології».

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН 09. Пропонувати способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПРН 11. Скласти та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПРН 12. Скласти та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПНР 16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПНР 20. Поєднувати набуття знань та реалізацію вмінь в галузі психології через призму усвідомлення проблем сучасного суспільства та дотримання вимог рівних можливостей його членів.

Очікувані результати вивчення дисципліни: унаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувачі мають

знати:

- теоретичні основи психологічної експертизи;
- види судово-психологічних експертиз;
- особливості проведення комплексних експертиз;
- структурні елементи висновку експерта.

уміти:

- визначати предметний вид судово-психологічних експертиз;
- обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій для проведення експертного дослідження;
- проводити експертне дослідження;
- складати висновок експерта.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі компетентності:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 05. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 07. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні компетентності (СК)

СК 02. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функцію та розвитку психічних явищ.

СК 04. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел

СК 10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:

– сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;

– бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;

– ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;

– сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Психологічна експертиза в судовому процесі

Тема 1. Предмет і завдання судово-психологічної експертизи. Поняття про зміст і сутність психологічної експертизи. Основні поняття експертної діяльності психолога. Предмет та об'єкт судово-психологічної експертизи, підстави призначення. Види судово-психологічної експертизи. Права та обов'язки психолога-експерта.

Тема 2. Етапи проведення психологічної експертизи. Основні етапи проведення психологічної експертизи: підготовчий, аналітичний, порівняльний та заключний. Психологічний анамнез як необхідний етап експертного дослідження. Експертна бесіда: мета, специфіка, методичні та етичні вимоги. Структура та методи психодіагностичного дослідження при проведенні психологічної експертизи.

Тема 3. Структура висновку експерта. Структурні компоненти експертного висновку. Різниця експертного висновку та експертного дослідження. Вступна частина, її елементи. Особливості дослідницької частини. Висновки. Написання експертного висновку.

Змістовий модуль 2. Види експертиз

Тема 4. Психологічна експертиза в медичній сфері. Психолого-психіатрична експертиза і її характеристика. Медико-психологічна експертиза і її характеристика. Психолого – дефектологічна комплексна експертиза.

Тема 5. Психолого-педагогічна експертиза. Участь психолога в експертній діяльності у сфері освіти. Предмет та завдання психолого-педагогічної експертизи. Особливості проведення психолого-педагогічної експертизи. Предметні види психолого-педагогічної експертизи.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

При підготовці до практичних занять необхідно:

1. Опрацювати лекційний матеріал за конспектом.
2. Підготуватися до практичних занять, використавши лекційний матеріал, сила бус, методичні рекомендації до дисципліни.
3. Законспектувати рекомендовані до теми літературні джерела.
4. Занотувати основні поняття за темою практичного заняття та їхнє значення.
5. Законспектувати питання, які виносяться на самостійне опрацювання до відповідної теми семінарського заняття.
6. Виконати домашнє завдання, яке передбачено темою практичного заняття.

2.1. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Семінар-практикум: Предмет і завдання судово-психологічної експертизи	2	2
2	Дискусія: Значення психологічної експертизи в судочинстві	2	
3	Семінар-практикум: Етапи проведення психологічної експертизи.	2	2
4	Рольова гра: Проведення психологічної експертизи.	2	
5	Семінар: Структурні компоненти експертного висновку.	2	2
6	Вирішення практичних завдань «Структура висновку експерта»	2	
7	Семінар: Психологічна експертиза в медичній сфері.	2	1
8	Семінар- методи психологічної експертизи в медичній сфері	2	
9	Ділова гра: Психологічний анамнез як необхідний етап експертного дослідження у МПЕ.	2	
10	Семінар – практикум Психолого-педагогічна експертиза.	2	1

11	Круглий стіл «Роль експертизи в системі освіти»	2	
	Усього:	22	8

2.2. Теми лабораторний занятъ

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин	
		денн а	заочна
1	Предмет і завдання судово-психологічної експертизи	2	2
2	Етапи проведення психологічної експертизи	2	
3	Експертна бесіда: мета, специфіка, методичні та етичні вимоги.	2	
4	Структура висновку експерта	2	
5	Написання експертного висновку. Особливості дослідницької частини.	2	
6	Метод спостереження і його вимоги.	2	2
7	Методики у медико - психологічній експертизі.	2	
8	Методи діагностики пізнавальної сфери підлітків та юнаків. Діагностика комунікативних навичок дітей і підлітків.	2	
	Усього:	16	4

Під час лабораторних занятъ студенти відпрацьовують навички, прийоми психодіагностики, засоби профілактики та корекції щодо психічного здоров'я. При підготовці до лабораторних занятъ пропонується:

1. Опрацювати лекційний матеріал за конспектом.
2. Підготуватися до виконання завданъ, використавши лекційний матеріал та законспектувавши рекомендовані до теми літературні джерела.
3. Виконати завдання, які виносяться на самостійне опрацювання до відповідної теми лабораторного заняття.
5. Виконати домашнє завдання, яке передбачено темою лабораторного заняття.

Обладнання: конспект лекцій, додаткова література, методичні рекомендації з виконання лабораторних робіт, зошит для лабораторних робіт, електронний калькулятор, секундомір, бланки до психодіагностичних методик і протоколи, олівці, аркуші чистого паперу.

2.3. ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Форма організації на занятті	Обов'язкове практичне завдання	Термін виконання
<i>Семінар-практикум:</i> Предмет і завдання судово-психологічної експертизи	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1.Історія розвитку судово-психологічної експертизи. 2.Процесуальні форми застосування спеціальних психологічних знань. 3.Предмет судово-психологічної експертизи. 4.Об'єкт судово-психологічної експертизи 5.Завдання СПЕ.	Завдання Скласти тези чи стислий конспект до запропонованих питань.	На прак. занятті
<i>Дискусія:</i> «Значення психологічної експертизи в судочинстві».	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Зміст предмету та об'єкту судово-психологічної експертизи. 2. Які завдання у психолога при проведенні психологічної експертизи в судочинстві. 3. Які функції у психолога у судово-психологічній експертизі. 4. Схарактеризуйте права і обов'язки психолога експерта.	Завдання 1. Робота в групах. Кожна група обирає та обґрунтовує власне бачення значення психологічної експертизи в судочинстві. Потрібно привести якомога більше аргументів. 2. Порівняння точок зору кожної групи, знаходження спільного	На прак. занятті
<i>Семінар-практикум:</i> Етапи проведення психологічної експертизи.	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1.Особливості підготовчого етапу проведення психологічної експертизи. 2.Аналітичний та порівняльний етапи проведення психологічної експертизи. 3. Психологічний анамнез як необхідний етап експертного дослідження. 4.Експертна бесіда: мета, специфіка, методичні та етичні вимоги. 5. Заключний етап	Завдання 1. Відпрацювання навичок техніки експертної бесіди з метою виявлення індивідуальних особливостей підекспертного. Здобувачі об'єднуються в пари, один - експерт, другий – підекспертний.	На прак. занятті

	проведення психологічної експертизи.		
<i>Рольова гра:</i> Проведення психологічної експертизи.	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1.Вимоги до проведення психологічної експертизи. 2.Етапи психологічної експертизи.	Завдання: Моделювання ситуації. (Рольова гра). Завдання для психолога: виявити основні риси підекспертного. Потім здобувачі міняються ролями: той, хто був експертом стає під експертним і навпаки. Після проведення гри проводиться обов'язкове обговорення.	На прак. занятті
<i>Семінар:</i> Структурні компоненти експертного висновку	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1.Структурні компоненти експертного висновку. 2.Вступна частина, її елементи. 3.Особливості дослідницької частини. 4. Висновки.	Завдання Відпрацювання навичок написання експертного висновку. Результати написання висновку аналізуються на практичному занятті. Контрольна робота.	На прак. занятті
<i>Вирішення практичних завдань</i> «Структура висновку експерта»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком. 1. Який алгоритм висновку експертизи ? 2.Різниця експертного висновку та експертного дослідження.	Завдання 1. Проаналізуйте висновки з психологічної експертизи. Дайте оцінку. (робота в парах, стимульний матеріал надається)	На прак. занятті
<i>Семінар</i> Психологічна експертиза в медичній сфері.	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Психолого - психіатрична експертиза і її характеристика. 2.Роль психолога у психолого- психіатричній експертизі. 3.Медико-психологічна експертиза і її характеристика. 4. Роль психолога у медика - психологічній експертизі. 5. Психологічний анамнез як необхідний етап експертного дослідження у МПЕ. 6.Психолого —	Завдання 1. Підібрати та відпрацювати психологічні методики діагностування психічних станів у психіатричній клініці Завдання 2. Розробити пам'ятку для психологів експертів, що працюють у медичній експертизі, за наступним алгоритмом: права психолога експерта; обов'язки психолога експерта; деонтологічні вимоги. (Робота у групах).	На прак. занятті

	дефектологічна комплексна експертиза. 7.Роль психолога у проведенні ПДЕ.		
Семінар-методи психологічної експертизи в медичній сфері	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Який порядок проведення психологічної експертизи в медичній сфері 2. Які методи використовують при проведенні психологічної експертизи в медичній сфері ? 3. Які психологічні методики використовують в медичній сфері	Завдання 1: Підібрати методики діагностики психічних процесів підекспертного. Завдання 2: Підібрати методики діагностики особистісної сфери.	
Рольова гра. : психологічний анамнез як необхідний етап експертного дослідження у МПЕ.	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Психологічний анамнез і його види. 2. Вимоги до проведення ПА. 3. Оформлення ПА.	Завдання: Провести психологічний анамнез (робота в парах) дотримуючись вимог. Оформити результати. Після проведення гри проводиться обов'язкове обговорення.	На прак. занятті
Семінар – практикум: Психолого-педагогічна експертиза	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Предмет психолого-педагогічної експертизи. 2. Завдання психолого-педагогічної експертизи. 3. Предметні види психолого-педагогічної експертизи.	Завдання1 Сформулюйте власний погляд на особливості проведення психолого-педагогічної експертизи. Завдання 2. Розробіть рекомендації щодо проведення експертиз у системі освіти.	На прак. занятті
Круглий стіл «Роль експертизи в системі освіти»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: Доведіть необхідність експертизи у системі освіти.	Завдання: Сформулюйте власне думку про необхідність експертизи в системі освіти. 2. Розробіть рекомендації, що до проведення психологічної експертизи в школі. (обговорення результатів).	На прак. занятті
Лабораторне заняття Предмет і завдання судово-психологічної експертизи	Тезові відповіді на запитання: 1. Поняття про судово-психологічну експертизу. 2. Предмет та об'єкт судово-психологічної експертизи. 3. Завдання психологічної	Завдання. Скласти тези чи стислий конспект до запропонованих питань.	На лаб.зан

	експертизи.		
<i>Лабораторне заняття</i> Етапи проведення психологічної експертизи	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: проаналізувати підготовчий, аналітичний, порівняльний та заключний етапи.	Завдання 1. Відпрацювати етапи проведення експертизи на прикладах (робота у парах).	На лаб.зан.
<i>Лабораторне заняття</i> Експертна бесіда: мета, специфіка, методичні та етичні вимоги.	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: відпрацювати метод бесіди дотримуючись етичних вимог.	Завдання: Відпрацювання навичок техніки експертної бесіди з метою виявлення індивідуальних особливостей підекспертного. Здобувачі об'єднуються в пари, один - експерт, другий – підекспертний. Завдання психолога: виявити основні риси підекспертного. Потім здобувачі міняються ролями: той, хто був експертом стає під експертним і навпаки. Після проведення гри проводиться обов'язкове обговорення.	На лаб.зан.
<i>Лабораторне заняття</i> Структура висновку експерта	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1.Обговорення форм висновків експертизи. 2.Психологічні методи та методики і їх опис у висновках.	Завдання 1. Проаналізувати ситуацію, підібрати психологічні методи для проведення психологічної експертизи (матеріали діла). Завдання 2. Обговорення та аналіз проведених експертиз.	На лаб.зан.
<i>Лабораторне заняття:</i> Написання експертного висновку. Особливості дослідницької частини.	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: Оформлення дослідницької частини психологом експертом.	Завдання: Оберіть проблему для проведення психологічної експертизи. Оберіть методи дослідження. Проведіть дослідження. Оформіть результати (робота в парах).	
<i>Лабораторне заняття</i> Метод спостереження і його вимоги.	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1.Метод спостереження і його вимоги. 2. ІНДЗ – доповідь	Завдання 1. Відпрацювання методу спостереження індивідуальних особливостей під експертного (використовуючи кадри із фільмів). Обговорення результатів.	На лаб. Зан.

Лабораторне заняття Методики у медико - психологічній експертизі.	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1.Методики діагностики пізнавальних процесів. 2.Методики діагностики особистісної сфери.	Завдання 1 Підберіть методики діагностування когнітивних функцій, поведінки у психіатричній клініці (вік респондента за вибором) . Складіть алгоритм діагностики дослідження особистості.	На лаб. Зан.
Лабораторне заняття Методи діагностики пізнавальної сфери підлітків та юнаків. Діагностика комунікативних навичок дітей і підлітків.	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1.Методи діагностики пізнавальної сфери підлітків та юнаків. 2.Методи діагностики комунікативних навичок дітей і підлітків.	Завдання 1. Підберіть методики діагностування пізнавальної сфери учнів середньої та старшої школи. Завдання 2. Підберіть методи діагностування комунікативних навичок підлітків. Завдання 3. Проведіть дослідження і складіть експертний висновок. (Вік респондента за вибором) Результати доповіді на лабораторному занятті. Завдання 4. Проаналізувати права і обов'язки психолога при проведенні експертизи у системі освіти.	На лаб. Зан.

РОЗДІЛ 3. САМОСТІЙНА РОБОТА З ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Загальні рекомендації щодо самостійного опрацювання питань

Однією з найголовніших складових навчального процесу вищої школи є самостійна робота студентів – вид навчальної діяльності, що виконується студентом без безпосереднього контакту з викладачем, або керований викладачем опосередковано через спеціальні навчальні матеріали; невід'ємна обов'язкова ланка процесу навчання, що передбачає насамперед індивідуальну роботу студентів у відповідності з установкою викладача або підручника, програми навчання. У сучасній дидактиці самостійна робота

студентів розглядається, з одного боку, як вид навчальної праці, здійснюваний без безпосереднього втручання, але під керівництвом викладача, а з іншого – як засіб залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності, формування у них методів організації такої діяльності. У процесі самостійної навчальної діяльності здобувач повинен навчитися виділяти пізнавальні завдання, обирати способи їх вирішення, виконувати операції контролю за правильністю вирішення поставленого завдання, удосконалювати навички реалізації теоретичних знань. Самостійна робота студента під керівництвом викладача протікає у формі ділової взаємодії: студент отримує безпосередні вказівки, рекомендації викладача про організацію самостійної діяльності, а викладач виконує функцію управління через контроль і корекцію помилкових дій. Але основним психолого-педагогічним завданням самостійної навчальної діяльності студентів є формування та ствердження у них складного комплексу інтелектуальних якостей та особистісних властивостей, що забезпечує уміння навчатися самостійно впродовж всієї майбутньої професійної діяльності. Аналізуючи вищезазначене, можна стверджувати, що **мета** самостійної роботи є здобуття здобувачами глибоких і міцних знань з дисципліни, формування потреби безперервного поповнення знань, розвиток творчих здібностей та активізація пізнавальної діяльності.

У ході організації самостійної роботи здобувачів викладачем вирішуються наступні завдання:

- закріплення психологічних знань і вмінь під час аудиторної роботи;
- розширення і поглиблення знань з дисципліни;
- підготовка до аудиторної навчально-дослідної та самостійної науково-дослідної роботи;
- формування навичок роботи з навчальною і науковою літературою;
- розвиток уміння аналізувати текст, виділяти в ньому головне, конспектувати;
- розвиток уміння структурувати знання за темами, розділами, курсом

у цілому;

- формування вмінь використовувати теоретичні знання для характеристики, аналізу й пояснення життєвих явищ і фактів;
- освоєння вмінь психологічного дослідження;
- розвиток таких особистісних якостей як організованість, самостійність, творчість;
- освоєння вмінь самопізнання і саморозвитку.

Самостійна робота з дисципліни є переважно позааудиторною, тому потребує від студентів вміння раціонально використовувати свій час, навичок самоорганізації та самодисципліни.

Загалом самостійна робота може виконуватися як в аудиторії, так і поза її межами. До аудиторної самостійної роботи, яка виконується під керівництвом викладача, належать такі її види, як виконання практичних робіт, захист рефератів, складання заліків та іспитів. Позааудиторна самостійна робота передбачає наступні види діяльності: опрацювання матеріалу лекцій та питань, які надаються для самостійного вивчення, шляхом роботи з літературою, складання конспектів, схем, таблиць; розв'язання практичних завдань; підготовка доповідей, презентацій; виконання індивідуального навчально-дослідного завдання; підготовка до екзамену.

Окрім критерію місця й часу виконання самостійної роботи для класифікації її видів застосовуються також такі критерії як рівень обов'язковості та рівень прояву творчості здобувачів. Для ефективного виконання студентами самостійної роботи вони забезпечуються навчально-методичним пакетом, до змісту якого входять:

- робоча програма з навчальної дисципліни з чітким визначенням змісту й обсягу аудиторної і позааудиторної навчальної роботи;
- конспект лекцій (презентації до конспекту);
- перелік питань, що виносяться на практичні та лабораторні заняття;

- контрольні завдання, запитання, перелік рекомендованих джерел.

Самостійне опрацювання матеріалу з дисципліни «Психологічна експертиза» здійснюється, насамперед, шляхом роботи з літературними джерелами. Самостійна робота з літературою дозволяє не лише засвоїти, поглибити та розширити знання з предмету, але й сприяє формуванню наукового способу пізнання.

Алгоритм виконання самостійної роботи

1. Попередньо ознайомитися з теоретичним матеріалом.
2. Визначити ключові поняття теми.
3. Опрацювати кожне питання, перелік яких надається в наступному розділі, за допомогою самостійно обраної форми: конспекту, плану, тез тощо.
4. За необхідності самостійно підібрати додаткові джерела інформації. Порівняти інформацію з окремих джерел стосовно окремого питання.
5. Якщо питання носить проблемний (дискусійний) характер, доцільним буде сформулювати власну думку, яка базуватиметься на ґрунтовному аналізі проблеми.
6. Зміст кожної з тем, запропонованих для самостійного вивчення, можна надати у вигляді схеми або таблиці, що сприятиме систематизації та узагальненню знань.
7. Перевірити себе за допомогою питань для самоконтролю.

3.2. Питання до самостійної роботи

1. Розкрийте об'єкт, предмет, функції та принципи психологічної експертизи.
2. Охарактеризуйте поняття експертизи освіти та експертизи психолого-педагогічних програм.
3. У чому полягає концепція експертизи?
4. Якими є особливості психологічної та соціально-психологічної

експертизи?

5. Що таке експертні оцінки, метод експертних оцінок?
6. Дайте характеристику поняття експерт та компетентність експерта.
7. Якою є структура організації експертного оцінювання?
8. Розкрийте методи соціально-психологічної експертизи.
9. Дайте загальну характеристику експертної діяльності.
10. Якою є процедура та основні компоненти експертної діяльності?
11. Розкрийте поняття консиліуму, його функції, принципи та призначення консиліуму в освітній установі.
12. Які є режими діяльності психолога у межах консиліуму?
13. Перелічіть основні завдання шкільного консиліуму, що супроводжує дитину.
14. Назвіть основні етапи діяльності психолога у межах консиліуму.
15. Охарактеризуйте планові та позапланові консиліуми, їх завдання.
16. У чому полягають відмінності консиліуму від ПМПК?
17. У чому полягає сутність біографічного методу та експерименту.
18. Розкрийте порядок призначення судово-психологічної та психолого-психіатричної експертиз.
19. У чому полягають особливості організації судово-психологічної та психолого-психіатричної експертиз?
20. Охарактеризуйте оцінку висновку судово-психологічної експертизи.
21. Які особливості повторної експертизи?
22. Які специфічні особливості судово-психологічної експертизи?
23. Розкрийте структуру психодіагностичної діяльності експерта.
24. Розкрийте переваги та відмінності комплексної судової психолого - психіатричної експертизи.
25. Охарактеризуйте предмет, об'єкти й основні задачі КСППЕ.
26. Якою є необхідність призначення КСППЕ?

27. Назвіть основні джерела і правила збору фактичної інформації. Права й обов'язки експертів.
28. Визначте функції, ролі і принципи взаємодії експертів-психіатрів і експертів-психологів.
29. Розкрийте поняття про медико-психологічну та медико-педагогічну експертизи, їх предмет та об'єкт.
30. Якими є завдання медико-психологічної та медико-педагогічної експертиз.
31. Визначте питання медико-психологічної та медико-педагогічної експертиз.
32. Охарактеризуйте фізіологічний афект, як стан сильного душевного хвилювання, що раптово виник в момент скоєння злочину.
33. Розкрийте питання судово-слідчих органів та особливості проведення судово-психологічної експертизи.
34. Які є види афектогенних ситуацій?
35. Визначте основні види афекту та особливості перебігу.
36. Що таке класичний фізіологічний, кумулятивний афект та афект на тлі алкогольного сп'яніння?
37. Які є методичні складності проведення судово-психологічної експертизи фізіологічного афекту?

3. 3. Індивідуальне навчально-дослідне завдання (доповідь за вибором)

В межах самостійної роботи протягом семестру здобувач виконує індивідуальне навчально-дослідне завдання за вибором. Метою цього виду самостійної роботи є оцінка рівня засвоєння знань з дисципліни, вмінь застосовувати свої знання для розв'язання практичних завдань, а також навичок аргументованого доведення власної думки, роботи з науковими джерелами та творчого мислення.

Доповідь являє собою короткий виклад результатів вивчення певної теми

або проблеми.

Структура доповіді:

- Титульний лист: назва установи, тема доповіді, ім'я та прізвище виконавця, ім'я та прізвище викладача;
- Вступ: актуальність, мета, завдання;
- Основна частина: розкриття теми роботи;
- Висновки: ключові тези;
- Список використаних джерел.

Кожна частина повинна починатись з нової сторінки, обсяг доповіді до 8-12 сторінок; використовуйте шрифт Times New Roman, та кегель 14; інтервал міжрядковий - 1,5; поля сторінки - 2 см; оформляйте посилання та список літератури за ДСТУ-2015; **обов'язково включати власні висновки, оцінки, інтерпретації.**

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

№ з/п	Тематика	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Експерт та його професійні якості		
2	Професійно-етичні принципи діяльності експерта-психолога		
3	Специфічні методи психологічної експертизи		
4	Психолого-лінгвістична експертиза		
5	Психолого-педагогічна експертиза		
6	Судово-психологічна експертиза потерпілих по справах про зґвалтування		
7	Судово-психологічна експертиза достовірності показань свідків		
8	Судово-психологічна експертиза індивідуально-типологічних особливостей підекспертної особи		
9	Судово-психологічна експертиза у справах/провадженнях, пов'язаних із груповими правопорушеннями		
10	Судово-психологічна експертиза стану фізіологічного афекту		
11	Судово-психологічна експертиза емоційних станів стресу та фрустрації		

12	Судово-психологічна експертиза неповнолітніх (підозрюваних, обвинувачуваних, свідків, потерпілих)		
13	Судово-психологічна експертиза розвитку неповнолітніх у ході розгляду справ у цивільному судочинстві		
14	Судово-психологічна експертиза у справах про злочини, пов'язані зі злісним невиконанням обов'язків по догляду за дитиною		
15	Судово-психологічна експертиза у справах по визначенню місця проживання дитини у сучасному судовому процесі		
	Разом	10	10

РОЗДІЛ IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	1 бал	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичні завдання за умови сторонньої допомоги.
	2 бали	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	3 бали	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Не припускається помилок при їхньому виконанні. Здобувач виступає експертом практичних завдань, що

		виконали однокурсники.
Лабораторна робота	0 балів	Здобувач не бере участі у лабораторній роботі, є лише спостерігачем чи відсутній на занятті
	1 бал	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; Зрозуміє інструкцію до завдання, але не завжди володіє умінням використовувати обладнання до завдання, потребує допомоги викладача.
	2 бали	Здобувач самостійно та аргументовано оперує теоретичним матеріалом під час виконання лабораторних завдань, самостійно опрацьовує всі види завдань. Але припускає незначні помилки при виконанні завдань
	3 бали	Здобувач вільно, самостійно та аргументовано оперує теоретичним матеріалом під час виконання лабораторних завдань, самостійно опрацьовує всі види завдань. Не припускає помилок при виконанні завдань
Самостійна робота	0 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1 бал	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.

	2 бали	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; користується необхідними навчально-методичними матеріалами, без помилок виконує та аналізує практичні завдання.
Контрольна робота	0 балів	Здобувач завдання не виконав.
	1 бал	Здобувач виконав завдання менше ніж на 50% контрольних завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	2 бали	Здобувач на 51% - 80% контрольних завдань надав правильну відповідь – достатній рівень знань
	3 бали	Здобувач на 81% - 100% контрольних завдань надав правильну відповідь – високий рівень знань
Індивідуальне навчально-дослідне завдання – доповідь	0 балів	Завдання не виконано
	1-5 балів	Завдання виконано, але не презентовано здобувачем; доповідь містить низку зауважень та помилок;
	6-9 балів	Завдання виконано та презентовано здобувачем вищої освіти, однак доповідь містить деякі зауваження, несуттєві помилки;
	10 балів	Завдання виконано й презентовано на високому рівні.

Критерії оцінювання підсумкового контролю

Для освітнього компоненту «Психологічна експертиза», за навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі усного екзамену, на який у структурі оцінювання відведено 20 балів. Кількість балів здобувач отримує за оцінкою кожного з трьох питань білету усного екзамену. Здобувач може скласти екзамен (допущений), якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше 40. Накопичені здобувачем бали під час

вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Оцінка за екзамен не може бути меншою за кількість накопичених ним балів.

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильнопрактичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що

	студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 B)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74-81 C)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо зміни психологічних форм, методів роботи у різних галузях психологічної експертизи. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників. Розуміє основні правила, морально-етичні норми, щодо проведення психологічної експертизи.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Знання щодо організації психологічної експертизи несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички міжособистісної взаємодії, але відсутнє глибоке розуміння логіки психічних процесів у різних галузях психологічної експертизи.

Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання екзамену.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання, уміння та навички. Здобувач не допускається до екзамену та проходить повторне вивчення дисципліни.

Засоби діагностування результатів навчання

Оцінювання: індивідуальне опитування, колективна співбесіда, перевірка виконання практичних завдань, письмове опитування, презентація результатів самостійної роботи.

Демонстрування результатів навчання: дискусія, усні доповіді, робота в парах, рольова гра, презентація результатів самостійної роботи.

Для підготовки до екзамену рекомендується:

1. Ознайомитися з переліком питань до іспиту.
2. Розпланувати час.
3. Підібрати навчальні посібники, підручники, довідники та інші необхідні джерела інформації.
4. Переглянути зміст кожного питання, скористувавшись власними раніше складеними конспектами, схемами, таблицями.
5. Оцінити рівень своєї підготовки з кожного питання. Встановити теми, які потребують детальнішого вивчення.
6. Перевірити себе шляхом переказу відповідей на теоретичні питання.

4.1. Питання для самоконтролю (екзамен)

1. Предмет і завдання психологічної експертизи
2. Галузі застосування психологічної експертизи
3. Теоретико- методологічне підґрунтя психологічної експертизи
4. Основні поняття експертної діяльності психолога.
5. Професійно-етичні принципи діяльності експерта- психолога.
6. Технологія проведення психологічної експертизи
7. Методика підготовки до проведення психологічної експертизи
8. Основні етапи проведення психологічної експертизи: підготовчий, аналітичний, порівняльний та заключний.
9. Методика діагностування в контексті психологічної експертизи.
10. Психологічний анамнез як необхідний етап експертного дослідження.
11. Експертна бесіда: мета, специфіка, методичні та етичні вимоги.
12. Структура та методи психодіагностичного дослідження при проведенні психологічної експертизи.
13. Аналіз, узагальнення, оцінка даних експертизи
14. Формулювання експертного висновку й оформлення документів з експертизи
15. Особистісна і професійна готовність психолога до проведення психологічної експертизи
16. Характеристика основних видів психологічних експертиз
17. Психолого-психіатрична експертиза (предмет і завдання ППЕ)
18. Медико-психологічна експертиза
19. Психолого-дефектологічна комплексна експертиза
20. Психолого-лінгвістична експертиза.
21. Роль психолога в психолого-лінгвістичній експертизі.
22. Функції психолога в психолого-технічних експертизах.
23. Психолого- педагогічна експертиза
24. Участь психолога в експертній діяльності у сфері освіти.

25. Методологічні вимоги, що до проведення психологічної експертизи в системі освіти
26. Особливості проведення психолого-педагогічної експертизи.
27. Предметні види психолого-педагогічної експертизи.
28. Психолого-технічна експертиза.
29. Комплексна психолого-технічна експертиза
30. Судово-психологічна експертиза
31. Права та обов'язки судово-психологічного експерта
32. Предметні види судово-психологічних експертиз.
33. Ознаки судової експертиза
34. Організаційно-правові засади проведення судово-психологічної експертизи
35. Призначення судово-психологічної експертизи в юрисдикційному процесі
36. Комплексна психолого-педагогічна судова експертиза

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Боянжу М.Г. Психолого-педагогічна експертиза: методичний посібник. Херсон, 2008. 178 с.
2. Психологічні основи організації експертизи навчальної діяльності учня / О.Галян, І.Галян. Дрогобич: Ред.-вид. відділ ДДПУ, 2018. 122 с.
3. Черезова І.О. Психологічна експертиза: навчальний посібник. Бердянськ: БДПУ, 2018. 262 с.

Допоміжна література

1. Крюкова М.А., Єлховський І.В. Судово-психологічна експертиза (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології). Одеса: Фенікс, 2021. 61 с.
2. Черезова І.О. Технологія проведення психологічної експертизи: навчальний посібник. Бердянськ, 2018. С. 26-60.
3. Яблонський А. І. Гуманітарно-психологічна експертиза в контексті професійної діяльності психолога. Запоріжжя, 2019. С. 81-86.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: URL : <http://www.mon.gov.ua>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Одеська національна наукова бібліотека : URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
Бібліотека Університету Ушинського : URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>